

מראי מקומות- עבודה זרה ע"א

דמיה כנגדה. וא"כ, הא כשנכנסה לרשות הישראל, אפי' אם אינו זוכה בה, מ"מ כיון שקבלו מן העכו"ם לרשותן של הישראל, מעתה אם ישבר החבית קודם שישלחו אותה להנכרי ודאי לא יתן להם העכו"ם דמי שכירותן, דא"כ נמצא דהו"ל רוצה בקיומן, ולכך אסור (ולא משום דהישראל קנאו). וע"ע בחתם סופר דכ' דהנה הר"ן בפרק כל הצלמים כ' דמה שהישראל יכול לקנות ע"ז של גוי, היינו משום דשייך ביטול אצל הגוי, וא"כ אף דלא בטלה הגוי, מ"מ שפיר שייך לקנותה. אבל ב"י נסך אין שייך זה, וא"כ במה קנאו. ותי' כמו שהבאנו לעיל, דהישראל רוצה בקיומו, דאם ישבר לא יהי' יכול לגבות חובו מהגוי, ולכן אין איסור משום דמי ע"ז, אלא משום דרוצה בקיומו. אבל כ' דעכ"ז אין שייך להוכיח מכאן דיש איסור דרוצה בקיומו גם בסתם יינם (שהרי הגמ' שואל גם לענין סתם יינם), שהרי יש פוסקים דס"ל דשייך קנין גם באיסורי הנאה, ודלא כהר"ן הנ"ל.

(ד) אל יאמר אדם לעכו"ם עול תחתיו לעוצר-הק' הרמב"ן, הא לעיל (סג:) אי' דאינו חושש בכגון זה אלא אם נשא ונתן ביד, אבל בלא"ה מותר, כיון דהוא אינו פורע להם בהיין נסך, ולא הי' מעולם שלו. ותי' דאה"נ, י"ל דמיירי בסוגיין שהקדים לו דינר ואמר לו מלטיני מן האוצר או פול תחתי לאוצר. ועוד תי' דהתם גבי פועלים, כיון שאם רצה יכול ליתן להם מעות כדי מזונות, והם לוקחין לעצמן, שכך הוא דרך בעה"ב עם פועליו, נמצא שאינו חייב להם יין, וכיון שכן, אין בלקיחתן יין על פיו איסור, אלא משום פריעת הדמים שהן נתפסין באיסור כשהקדים לו דינר.

(ה) המוכר יינו לעובד כוכבים, פסק עד שלא מדד וכו'- ע' בתורת הבית (שער ה', סוף פרק ב') שהביא מח' ראשונים במה הי' הציור, דהביא דרש"י ס"ל דמיירי כשמדד הישראל דוקא, דאילו מדד העכו"ם הא נעשה יין נסך ברשות ישראל. ובהמשך הביא מהראב"ד והר"ח דמיירי אף כשמדד גוי, וכ' הרשב"א

(א) לנסך אין פנאי, לבעול יש פנאי- ע' בריטב"א שהביא דבכתובות הגמ' הביא עוד תי', דכאן בכרכום של אותה מלכות, כאן בכרכום של מלכות אחרת. וכ' שיש שכתבו שמה שאין הגמ' כאן הביא תי' זה, היינו משום דאינה להלכה. וכ' הריטב"א דזה אינו נכון, דהא אמוראי טובא שקלי וטרי בזה התם, וא"כ אין לומר דמשום זה לא הביא תי' זה. והוא כ' דההוא תי' לא נאמר אלא לענין הא דכתובות, ולמשרי הנשים בכרכום של אומה אחרת. אבל לענין יין נסך, הכל מודים בדר' מרי, דלנסך אין פנאי, בין בכרכום זה ובין בכרכום אחרת, ולכך לא הביא הגמ' תי' זו כאן, דאין נפק"מ בין כרכום זה לכרכום אחרת לענין יין נסך.

(ב) מותר לומר תן לנו את דמיה- פרש"י, דהא לא קנו לה, והוא אינו חייב להן אלא מעות, והו"ל כמה דאי' לעיל, דישראל נושה בגוי, ומכר הגוי ע"ז או יין נסך, והביא המעות לישראל, דמותר. והק' הריטב"א, הא אי' שם בסיפא דאם אומר הישראל להגוי מכור הע"ז או היין נסך ותן לנו דמיה אסור, משום דרוצה בקיומו. וא"כ, גם כאן הו"ל כמו התם, והו"ל רוצה בקיומו דקיי"ל דאסור. ולכן פי' דאין הביאור כאן דאמר תן לנו דמיה, אלא הוא אמר שיתן שוויה לאלתר.

(ג) משנכנסה לרשותן אסור- לכאז' היינו משום דכיון דקנה היין, אם שוב החליפו הו"ל חליפי יין נסך, ואסור. והק' בקונט' בענין זכ"י באיסורי הנאה (נדפס בסוף שו"ת הריב"ש, מאמר ג', ד"ה אך לדידי), הא אין זכ"י באיסורי הנאה, וא"כ איך קנה הישראל היין נסך, וכיון שלא קנאו, למה אינו יכול לומר להעכו"ם לשלוח לו דמים במקומם, הא אי"ז חליפי יין נסך. ותי' ע"פ מש"כ הר"ן כאן, דהק' (כעין מה שהבאנו לעיל מהריטב"א) דהא כאן הוא רוצה בקיום היין, וא"כ מהו ההיתר, הרי רוצה בקיומו אסור בע"ז. ותי' דמה דקתני דמותר לומר תן לנו דמיה, לאו דוקא הוא, אלא מותר לומר לו עד שאתה שולח לנו חבית זו תהא שלך, ותן לנו את

שתי' דהמקשה סבר דאע"ג דמעות אינן קונות, מ"מ הו"ל המעות הלואה ולא פקדון, וא"כ כבר זכי בהו ישראל קודם המשיכה, ואי"ז נחשב דמי היין נסך.

דהיינו משום דהבינו דציור של המשנה הוא שכבר עשה הגוי משיכה קודם מדידת היין, וא"כ כבר הי' היין ברשות הגוי בשעת הקנין, וא"כ אינו יין נסך ברשות ישראל [ומשמע דאין מחלוקת להלכה, רק מהו ציור המשנה].

(ט) סוף סוף, כי מטא לאוירא דמנא קניי' - פרש"י,

קניי' העובד כוכבים בהגבהה. והק' הריטב"א, איך קונה מדין הגבהה כי מטא לאוירא דמנא, דהא לא עבד כלום, ואין הגבהה קונה בשום מקום בלא שום מעשה, או שקורא לה והיא באה דהוי כמשיכה, או כההיא דפיל בחבילי זמורות, וכו'. ותי' "וי"ל דכיון דאור שסופו לנוח כמונח דמי, ואילו נח חשיבה הגבהה, ומעכשיו הוא מיישר הכלי יפה בענין שיבא היין לאוירא ולא ישפך לחוץ, הא חשיב לן מעשה בו מדין הגבהה", וצ"ע.

(י) ותיקני לי' כליו - ע' בקצות (קצ"ד, ג', ד"ה

אלא דנראה) דכ' דיש להביא ראי' מסוגיין דמהני תורת חצר בעכו"ם, דהא כליו של אדם קונים לו בתורת חצר. וכ' דאין לומר דהתם מיירי שהנכרי עומד בצדו דהו"ל תורת יד, דהא מוכח דאם אין חצר לעכו"ם גם בסמוכה לו לא מהני. ואף דלכא' ק', דהא קיי"ל דאין שליחות לנכרי, וכיון דחצר מטעם שליחות, א"כ איך שייך שיקנה מטעם חצר, כ' הקצות דלפי ר' אשי דהקפידא הוא על השליח ולא על המשלח, שאין העכו"ם יכול להיות שליח, פשוט דא"ש, דכאן מיירי דהעכו"ם הוא המשלח. ואף אם צריך להיות המשלח בן ברית, י"ל דזהו רק היכא דהשליח הוקש לשלוחו, אבל היכא דהחצר בלא"ה אין בו תורת בן ברית בכלל, וא"כ בלא"ה אינו הוקש השליח למשלחו, א"כ שפיר יכול להיות החצר שליח לעכו"ם.

(יא) הכא במאי עסקינן, כגון דאיכא עכבת יין

אפומי' דכוזנתא - הק' תוס', תימה ליבטל ההיא פורתא, ותי' דמין במינו הוא, וס"ל דלא בטיל. ותמה השער המלך (מאכ"א ט"ו, כ"ה) על קו' תוס', הא קיי"ל דאין מבטלין איסור לכתחלה, וא"כ שפיר אמר רב להנהו סבויתא כי כיילתו חמרא לגוים שקילו זוזי מינייהו, וכו', הא לאו הכי לא, דלכתחלה הוא, וא"כ מה הק' הגמ'. וכ' דלפי מש"כ

(ו) אמר אמימר, משיכה בעכו"ם קונה, וכו' - כ'

תוס' דמח' אמימר ור' אשי אם משיכה קונה בעכו"ם או לא תלוי במח' ר"י ור"ל בבכורות אם מעות קונות מן התורה לישראל, דאם מעות קונות לישראל, א"כ אין מעות קונות לעכו"ם, וממילא משיכה קונה להו, ואם מעות אינן קונות מן התורה לישראל, אלא משיכה הוא מן התורה לישראל, א"כ בעכו"ם מעות קונות מן התורה ומשיכה אינה קונה. וע' בריטב"א (ועוד ראשונים) שכ' דאין פירוש זה נכון, דהא לא איתמר התם והכא, שיהיו הפלוגתות תלויים זב"ז. ועוד, מנלן לדרוש דעמיתך בקנין א', ונכרי בקנין אחר, אולי ישראל בקנין זה, ונכרי או בזו או בזו, א"נ דנכרי צריך שניהם דוקא. וע"ש עוד מה שהק' בזה, ומסיק דאין מחלוקת אלו תלויים זב"ז כלל.

(ז) ר' אשי אמר לעולם אימא לך משיכה בעובד

כוכבים אינה קונה - כ' תוס' דאפי' לר' אשי דס"ל דמשיכה בגוי אינה קונה, זהו רק היכא שיש קנין כסף, אבל במציאה או במתנה, שפיר קונה במשיכה אפי' לר' אשי. וע' בריטב"א שהביא סברא זו בשם תוס', ודחה אותה, מהא דאי' לקמן (סוף עמוד ב') פשטין לה לדאמימר מהא דגזילה של גוי דקונה במשיכה, והתם ליכא שום מעות, ולפי תוס' לכא' אין שום ראי' להא דאמימר.

(ח) שקלו זוזי מינייהו והדר כיילן, וכו' - הק' תוס',

אם משיכה בעובד כוכבים קונה, א"כ מעות אינן קונות (עכ"פ לש' התוס' דלעיל, דתלוי זב"ז), וא"כ מה הי' מועיל המעות שהיו נותנים בתחלה, מ"מ הוי יין נסך ברשותו של ישראל מיד כשנגע בו, ועדיין אינו של עכו"ם עד שימשכנו, כיון דמשיכה קונה ולא מעות. וע"ש דתי' או דהגוי הי' נותן המעות במתנה מעיקרא, וא"כ לא נעשו המעות חליפין של היין נסך, א"נ מ"ד זו ס"ל דגוים יכולים לקנות או במעות או במשיכה. וע' בריטב"א

בשׁו"ת הרשב"א (תס"ג) דהיכא דאין כוונתו לבטל האיסור אין איסור, א"ש, דגם כאן לא הי' כוונתו לבטל האיסור, וא"כ י"ל דתוס' ס"ל כהרשב"א.

יב) בן נח נהרג על פחות משה פרוטה- פרש"י
דאע"ג דגבי ישראל פחות מש"פ לא הוי ממון, משום דמחלי, מ"מ גבי עכו"ם הוי פחות מש"פ ממון, משום דלא מחלי עליה. אולם ע' במנחת חינוך (ק"ל, ד', ד"ה ודוקא) דדייק מדברי הרמב"ם (מלכים ט', ט'-י') דמה שהגוי חייב בפחות מש"פ הוא משום דכל הדין שיעורין נאמרה רק לישראל, אבל לגוי לא נאמר דין שיעורין, ומשמע דהוי דין שיעור ככל שיעורין שבתורה, ולא סברא מיוחדת משום דפחות מש"פ לא מחלי אינשי. וע"ע שם מש"כ המנ"ח להק' על שי' הרמב"ם בזה, ואכ"מ.

יג) בן נח נהרג על פחות מש"פ- ע' בריטב"א
דהק' דלכאור' יש סתירה בדברי רש"י מיני' ובי', דמצד א' כ' דגבי ישראל מחילה הוא, אבל גבי גוי ממונא הוא, דלמא לא מחיל ישראל עלי', ואח"כ כ' דלא מחייב לאהדורי' משום דקא מחיל עלי'. ותי' דכוונת רש"י לומר דגבי ישראל לאו גזל הוא כלל, דמשעת גזילה מחלי' עליה, אבל לגבי גוי אין הישראל מחלי' מיד, אלא דלאחר זמן מחלי' ולא אוקמי' בדין. וא"כ, ממילא הוי גזל, כיון דבשעת מעשה לא מחלי', ומ"מ אינו חייב בהשבה, כיון דלאחר זמן מחלי'.

יד) ואי ס"ד משיכה בעכו"ם אינה קונה, אמאי נהרג- הק' תוס', הא ישראל נמי לא קני הגזילה להיות שלו, ואפ"ה קנה להתחייב באונסין, וא"כ י"ל דה"ה עכו"ם קנה להתחייב באונסין אע"ג דאין המשיכה מעשה קנין בשבילו. והק' רעק"א, אע"ג דגזלן קונה להתחייב באונסין אע"ג דאינו קונה להיות שלו, מ"מ עכ"פ צריך להיות מעשה קנין גמור, דאם לא עשה מעשה קנין המועיל, אז לא יהי' קונה אף כדי להתחייב באונסין. וא"כ, לכאור' שפיר הוי ראי' דהוי מעשה קנין המועיל לגבי העכו"ם, כיון דאמרי' דקונה להיות נחשב גזלן ולהיות חייב מיתה, והניח בצ"ע.